

До разової спеціалізованої вченої ради
Західноукраїнського національного університету

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора

ЗАМУЛИ Ірини Валеріївни

на дисертаційну роботу

БАНДУРКИ Максима Богдановича

**«Управлінський облік корпоративної соціальної відповідальності бізнесу»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та
адміністрування» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»**

**Актуальність дисертаційного дослідження та його зв'язок із науковими
програмами, планами, темами**

Актуальність теми дисертаційної роботи М. Б. Бандурки обумовлена сучасними викликами, адже глобальний та національний економічний ландшафт зазнає кардинальних трансформацій під безпрецедентним тиском макроекономічних шоків, системних безпекових викликів, стрімкої діджиталізації та кліматичних криз. У цих умовах класичне розуміння корпоративної соціальної відповідальності бізнесу виключно як добровільної благодійності чи інструменту зв'язків із громадськістю остаточно втратило свою спроможність. Сьогодні корпоративна соціальна відповідальність та її системне втілення у форматі ESG-стандартів перетворилися на стратегічний імператив забезпечення життєздатності, довгострокової конкурентоспроможності та капіталізації підприємств. Особливої гостроти ця проблематика набула в реаліях України внаслідок повномасштабної військової агресії. Вітчизняний бізнес зіткнувся з руйнуванням інфраструктури, логістичних зв'язків, дефіцитом кадрів та прямими безпековими загрозами. Соціальна відповідальність перейшла з розряду маркетингових програм у

площину життєва важливої необхідності, де виживання бізнесу прямо пов'язане із захистом людського капіталу та забезпеченням національної стійкості. Незважаючи на високу практичну значущість цих процесів, наявна облікова практика характеризується глибоким методологічним розривом, адже система бухгалтерського обліку, орієнтована на ретроспективні показники, розглядає витрати на здійснення соціальної корпоративної відповідальності як безповоротні втрати прибутку або непрямі адміністративні витрати періоду. Керівництво підприємств не отримує релевантної інформації про реальний внесок сталих ініціатив у формування вартості бізнесу.

Необхідність подолання зазначених теоретико-методичних протиріч, потреба у розробці інструментів кризового менеджменту зумовлюють надзвичайну актуальність і своєчасність теми дисертаційного дослідження М.Б. Бандурки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт кафедри обліку і оподаткування Західноукраїнського національного університету. Зміст дисертації безпосередньо інтегрований у розробку таких наукових тем: «Домінанти управлінського обліку в умовах діджиталізації для забезпечення економічної безпеки України у воєнний і післявоєнний періоди» (державний реєстраційний номер 0123U101580) та науково-дослідної роботи, яка у 2022-2026 роках виконується професорсько-викладацьким персоналом, докторантами, аспірантами та здобувачами наукового ступеня в межах основного робочого часу кафедри обліку і оподаткування ЗУНУ на тему «Розвиток системи бухгалтерського та управлінського обліку в умовах соціально-економічних викликів» (0122U000927); у 2026 – держбюджетного прикладного дослідження «Цифровізація обліку в системі управління енергетичною та кібернетичною безпекою України у воєнний та поствоєнний періоди (0126U002206).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації М.Б. Бандурки відзначаються достатнім рівнем обґрунтованості та достовірності. Дослідження побудовано логічно та послідовно: від теоретичних основ управлінського обліку корпоративної соціальної відповідальності бізнесу (Розділ 1), через створення прикладного інструментарію формування системи управлінського обліку витрат на корпоративну соціальну відповідальність бізнесу (Розділ 2), до розробки комплексного аналітичного інструментарію, внутрішнього контролю та управлінської звітності (Розділ 3).

Для досягнення мети дослідження застосовано широкий спектр загальнонаукових і спеціальних методів, що є адекватним і достатнім для вирішення поставлених завдань. Фундаментом теоретичного контуру роботи є поєднання діалектичного та історико-логічного методів, за допомогою яких здобувач детально дослідив генезу парадигми корпоративної соціальної відповідальності та ідентифікував новітній феномен «безпекової КСВ» в умовах воєнних викликів. Водночас застосування методів теоретичного узагальнення, аналізу, синтезу, індукції та дедукції дозволило автору вийти за традиційні межі фінансової звітності й обґрунтувати концепцію «подвійного запису матеріальних потоків» для паралельного моніторингу руху природного, людського, цифрового та фінансового капіталів.

Прикладний інструментарій дисертації розроблено із застосуванням методу класифікації та групування, що дозволило побудувати матричну структуру витрат на КСВ на перетині ESG-векторів і критерію обов'язковості, а також виокремити віртуальні об'єкти контролю в межах корпоративної цифрової відповідальності. Оцінка та монетизація якісних нефінансових ефектів (таких як екологічний слід чи лояльність персоналу) реалізована за допомогою адаптації інструментів екологічних прибутків та збитків. Для точного відокремлення цільових інвестицій

у сталий розвиток автор модернізував стратегічні методи калькулювання, об'єднавши поопераційний аналіз для розподілу непрямих витрат, цільове калькулювання для ліквідації розривів витрат на етапі еко-дизайну та калькулювання за життєвим циклом.

Інформаційну базу дослідження склали актуальні наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, офіційні документи, а також статистичні матеріали. Основні результати дисертаційної роботи пройшли апробацію на 9 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також висвітлені у 13 наукових публікаціях автора (включаючи статті у фахових виданнях України та зарубіжних наукових виданнях), що підтверджує їх наукову цінність та практичну значущість. Таким чином, методологічний інструментарій та інформаційна база є цілісними, послідовними і достатніми для досягнення поставленої мети, а висновки дисертації є науково обґрунтованими та достовірними.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні

У дисертаційній роботі надано нове вирішення важливого наукового завдання, що полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні та розробці прикладного інструментарію формування інформації для управління КСВ, яка забезпечує системну інтеграцію фінансових показників із нефінансовими імперативами сталого розвитку та орієнтована на підвищення життєздатності бізнесу в умовах сучасних безпекових викликів.

Наукові результати, що характеризують новизну проведеного дослідження, полягають у такому:

- розроблено основи відображення корпоративної цифрової відповідальності в системі управлінського обліку в умовах автоматизації та розгортання концепції Індустрії 4.0, що дозволяє трансформувати цифрові операції у дієвий інструмент формування інтегрованої економічної та соціальної цінності бізнесу;

– удосконалено алгоритм ідентифікації, систематизації та аналітичного обліку екологічних і соціальних витрат підприємств, що дозволяє забезпечити чітке відокремлення традиційної виробничої собівартості від цільових інвестицій у сталий розвиток;

– удосконалено модель вартісної та невартісної оцінки еколого-соціальних показників діяльності підприємства у стратегічному управлінському обліку шляхом адаптації міжнародного інструментарію екологічних прибутків та збитків і калькулювання, яка забезпечує вартісну конвертацію якісних нефінансових ефектів у релевантні оціночні регулятори довгострокової капіталізації та уможливорює розрахунок індикатора екологічно-скоригованого операційного прибутку;

– удосконалено методи управлінського обліку в умовах переходу суб'єктів господарювання до циркулярної економіки та переорієнтації на безвідходні моделі ресурсоспоживання;

– удосконалено інструменти калькулювання собівартості продукції підприємств, що дозволяє здійснити ідентифікацію та аналітичне відокремлення прихованої соціально-екологічної компоненти собівартості та сформувати доказову базу для обґрунтування етичної цінової премії на екологічно чисту та органічну продукцію перед свідомим споживачем;

– удосконалено форми внутрішньої управлінської звітності про витрати у сфері корпоративної соціальної відповідальності, які синхронізують традиційні фінансові результати з нефінансовими показниками сталого розвитку;

– удосконалено внутрішній контроль та управління екологічними, соціальними й репутаційними ризиками шляхом імплементації методичного паралельного відображення нефінансових ефектів, що дозволяє здійснювати стрес-тестування ліквідності операційного капіталу, мінімізувати ризики грінвошингу та запобігати виникненню локальних соціальних конфліктів із землевласниками;

- одержали подальший розвиток дослідження історичного формування і тенденцій розвитку корпоративної соціальної відповідальності бізнесу та доведено кардинальне зміщення стратегічних орієнтирів вітчизняного бізнесу в умовах воєнного стану;

- одержала подальший розвиток класифікація витрат на корпоративну соціальну відповідальність для потреб управлінського обліку, яку побудовано на перетині трьох базових векторів сталого розвитку та критерію нормативно-правової обов'язковості;

- одержало подальший розвиток обґрунтування ролі та місця управлінського обліку як головного інформаційного джерела реалізації стратегії сталого розвитку, здатного долати інформаційну асиметрію.

Теоретичне значення та практична цінність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні

Теоретичне значення дисертаційного дослідження М.Б. Бандурки полягає в розширенні методик управлінського обліку через перехід від лінійних фінансових показників до концепції «подвійного запису матеріальних потоків», що дозволяє паралельно оцінювати рух природного, людського, цифрового та фінансового капіталів підприємства. Наукову теорію доповнено обґрунтуванням феномену «безпекової КСВ» як стратегії мобілізації ресурсів бізнесу для підтримки оборонного сектору й збереження персоналу в умовах воєнних викликів.

Практична цінність одержаних здобувачем результатів полягає в розробці прикладних рекомендацій, спрямованих на забезпечення інформаційної відкритості суб'єктів господарювання, модернізацію внутрішньої звітності та оптимізацію витрат. Інтеграція інструментів управлінського обліку в контур КСВ дозволяє підприємствам конвертувати якісні нефінансові характеристики еколого-соціальної діяльності у вимірні грошові індикатори довгострокової капіталізації, що дає змогу мінімізувати репутаційні та регуляторні загрози (зокрема, превентивно усунути ризики грінвошингу), оптимізувати витрати сировини та матеріалів за рахунок

циркулярних рішень, а також сформувати доказову базу для обґрунтування преміальної ціни на етичну продукцію перед екологічно свідомими покупцями.

Результати дослідження використовуються у навчальному процесі при розробці освітніх програм та підготовці матеріалів з курсів «Управлінський облік», «Бухгалтерський облік в управлінні підприємством» (довідка №126-28/1519 від 4 червня 2026 р. видана Західноукраїнським національним університетом).

Форми внутрішньої управлінської звітності щодо корпоративної соціальної відповідальності бізнесу впроваджено у практичну діяльність: ФГ «Земля», де використовується розроблений автором алгоритм ідентифікації та систематизації екологічних та соціальних витрат господарства, форми внутрішніх звітів, які дозволяють поєднувати фінансові результати з нефінансовими показниками сталого розвитку (Довідка від 23.04.2026 р.); ТОВ «ГЕРАСИМІВ АГРО», де використані пропозиції щодо реформування існуючої системи внутрішнього звітування (Довідка від 5.05.2026 р.); ФГ «СІЧ-В», де впроваджено методику ідентифікації, групування та аналітичного обліку витрат на соціальні заходи (Довідка від 20 травня 2026 р.).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, опублікованих у наукових працях за темою дослідження

Основні наукові результати, теоретичні положення та практичні рекомендації дисертаційної роботи М.Б. Бандурки повністю, змістовно та аргументовано розкрито в опублікованих працях здобувача. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 13 наукових праць загальним обсягом 6,9 д.а., з яких особисто автору належить 5,0 д.а. У наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, опубліковано 3 статті загальним обсягом 2,8 д.а. (особисто автору належить 2,1 д.а.). У цих працях детально висвітлено методики стратегічного управлінського обліку КСВ в умовах циркулярної моделі господарювання, принципи вартісної оцінки соціальної відповідальності та роль

управлінського обліку як інструменту її реалізації.

У зарубіжних наукових виданнях опубліковано 1 статтю обсягом 2,1 д.а. (особисто автору належить 0,9 д.а.), де досліджено специфіку облікових стратегій та проблеми корпоративної соціальної відповідальності в умовах воєнного стану.

Наукові праці апробаційного характеру представлені 9 публікаціями у матеріалах міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій загальним обсягом 2,0 д.а., які послідовно відображають етапи дослідження: від первинного аналізу соціальної відповідальності як об'єкта обліку до побудови інтегрованих моделей звітності, обліку екологічної складової та фінансування безпекових заходів у період воєнної нестабільності. Кількість, структура, загальний обсяг друкованих праць і рівень розкриття в них ключових положень дисертації є достатніми, що дає авторові повне право для публічного захисту наукової праці.

Структура, стиль і мова дисертаційного дослідження

Дисертаційна робота виконана українською мовою у науковому стилі, з використанням фахової термінології, чіткою послідовністю і логікою викладення матеріалу. Це забезпечує цілісне розкриття теми і високий рівень підготовки здобувача. Структура дисертаційної роботи є логічно виваженою та відповідає встановленим вимогам: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (194 найменування) і додатків. Основний зміст викладено на 154 сторінках друкованого тексту і містить 22 таблиці та 6 рисунків.

Зміст дисертаційної роботи відповідає визначеним меті та завданням дослідження, розкриває тему роботи, свідчить про її цілісність і завершеність. У першому розділі «Теоретичні основи управлінського обліку корпоративної соціальної відповідальності бізнесу» (с. 29–67) здійснено огляд та історичний аналіз розвитку парадигми обліку соціальної відповідальності від добровільної благодійності до вимірної системи ESG-стандартів. Обґрунтовано роль та місце управлінського обліку як основного інформаційного джерела реалізації стратегії сталого розвитку, здатного долати інформаційну асиметрію через перехід до

концепції «подвійного запису матеріальних потоків». Окремо висвітлено зміщення пріоритетів вітчизняного бізнесу в умовах воєнного стану та введено теоретичні засади «безпекової корпоративної соціальної відповідальності».

У другому розділі «Система управлінського обліку корпоративної соціальної відповідальності» (с. 68-126) запропоновано удосконалену класифікацію витрат на КСВ бізнесу на перетині трьох векторів ESG та критерію нормативно-правової обов'язковості. Автор розробив методичну модель оцінки еколого-соціальних показників через монетизацію репутаційного капіталу та розрахунок екологічно-скоригованого операційного прибутку. Також розкрито особливості зміни методології стратегічного управлінського обліку в умовах переходу до циркулярної моделі економіки за «стратегією 9R», де обернена логістика розглядається як джерело капіталізації додаткової цінності зворотних потоків.

У третьому розділі «Управлінський контроль, аналіз та звітність у стратегічному управлінні корпоративною соціальною відповідальністю бізнесу» (с. 127–163) адаптовано стратегічні методи калькулювання для ідентифікації латентної соціально-екологічної складової собівартості продукції. Розроблено прикладний чотириетапний алгоритм аналітичного обліку із впровадженням системи двозначних матричних аналітичних крос-кодів до діючих субрахунків витрат та запропоновано трирівневу архітектуру внутрішньої управлінської звітності.

Дотримання норм академічної доброчесності у дисертаційному дослідженні

Дисертаційна робота М.Б. Бандурки є самостійно виконаним науковим дослідженням. Всі висновки та положення наукової новизни отримані автором особисто. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів супроводжується належними посиланнями на відповідні джерела. Дисертаційна робота пройшла успішну перевірку на наявність текстових запозичень за допомогою інтернет-сервісу StrikePlagiarism. Здобувач задекларував використання генеративного

штучного інтелекту Gemini 3.5 Flash виключно як допоміжного технічного інструменту для стилістичного та граматичного редагування тексту, що підтверджує дотримання принципів академічної етики.

Дискусійні положення дисертаційного дослідження

Дисертаційна робота М.Б. Бандурки є завершеним дослідженням, яке вирішує актуальне наукове завдання. Водночас, зважаючи на комплексність обраної проблематики, доцільно висловити низку дискусійних положень, які можуть слугувати підґрунтям для наукової дискусії, але не впливають на загальну високу оцінку роботи.

1. У межах дослідження «безпекової КСВ» автор детально обґрунтував фіксацію людино-годин перебування в укриттях та оплату вимушеного простою під час повітряних загроз (с. 71–74). Водночас за рамками аналітичного обліку залишилися методичні підходи до калькулювання витрат на подальшу реінтеграцію, адаптацію робочих місць і психологічну реабілітацію демобілізованих працівників-ветеранів, що є критично важливим для збереження кадрового ядра в поствоєнний період.

2. Запропонована здобувачем система двозначних матричних аналітичних крос-кодів до діючих субрахунків є ефективною на теоретичному рівні для автоматизованого формування треку нефінансових даних (с. 120–124). Проте в роботі недостатньо висвітлено питання їх технічної сумісності із типовими конфігураціями вітчизняного бухгалтерського програмного забезпечення, що може ускладнити практичне налаштування автоматизованих робочих місць без залучення зовнішніх ІТ-розробників.

3. Розроблені автором методики управлінського обліку для циркулярної економіки детально описують замикання ланцюгів за повною «стратегією 9R» (с. 109–115). Разом з тим, практичне впровадження всіх дев'яти етапів (особливо глибокого технологічного відновлення матеріалів (Recycle) та термічної регенерації (Recover)) вимагає значних капітальних інвестицій, що робить повну модель

доступною переважно для великих холдингів, обмежуючи її застосування у малому та середньому бізнесі (зокрема у невеликих фермерських господарствах).

4. Автор слушно виокремлює Корпоративну цифрову відповідальність як відповідь на виклики Індустрії 4.0 (с. 102–106). Проте поза належною увагою здобувача залишилися специфічні ризики «цифрових галюцинацій» та юридичної відповідальності компанії у разі використання штучного інтелекту для автоматизованого первинного скринінгу та збору ESG-даних, оскільки викривлення нефінансових показників алгоритмами ШІ може призвести до штрафів за вимогами Директиви CSRD.

5. Розроблена автором трирівнева архітектура внутрішньої управлінської звітності має практичне значення (с. 147–158). Разом з тим, запропоновані рекомендації щодо проходження обов'язкового незалежного зовнішнього підтвердження публічних нефінансових звітів мають переважно концептуальний характер і потребують деталізації у вигляді конкретних фінансово-організаційних сценаріїв для експортно-орієнтованих підприємств на короткострокову перспективу.

Загальний висновок щодо дисертаційного дослідження

Дисертаційна робота Бандурки Максима Богдановича на тему «Управлінський облік корпоративної соціальної відповідальності бізнесу» є завершеним самостійним дослідженням. Робота містить нові науково обґрунтовані теоретичні положення та практичні рекомендації, що мають важливе значення для розвитку управлінського обліку.

Здобуті результати містять елементи наукової новизни, які належно аргументовані та повністю підтверджені змістом дисертаційного дослідження. Вищевикладене дозволяє зробити висновок про обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, а також про високий науковий рівень здобувача.

За своєю актуальністю, науковою новизною та практичною цінністю результати дисертації відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Кабінетом Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

А її автор – Бандурка Максим Богданович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професорка кафедри інформаційних
систем в управлінні та обліку
Державного університету
«Житомирська політехніка»

Ірина ЗАМУЛА

Підпис Олена Замула
Засвідчує:
Учений секретар
Житомирська політехніка
Олена Замула

